

Piotr Fast
ul. Spokojna 2
41-205 Sosnowiec
piotr.fast@gmail.com
tel. 505 300 667

OPINIA

o rozprawie doktorskiej

*Feasibility of DeepL, Google and Microsoft MT systems implementation
into the translation process in ENG → PL language pair*

*(Możliwość implementacji systemów przekładu maszynowego
oferowanych przez DeepL, Google i Microsoft*

w procesie tłumaczenia w parze językowej ENG → PL)

napisanej przez p. mgr. Macieja Kura

pod kierunkiem p. dr hab. Olgi Kubińskiej, prof. UG

(wydruk komputerowy, Gdańsk 2019, 149 s.)

Nowe czasy nadchodzą zawsze — dzisiaj też. Futurologzy zamartwiają się przyszłością, trwałością i tożsamością gatunku ludzkiego. Jedną z najpopularniejszych książek ostatnich lat, zdobywającą przebojem miliony czytelników — opasłe tomiska *Homo deus* Youvala Noaha Harariego — napisane w konwencji (nie jestem pewien, czy jest taka konwencja) *soft science*, która mnie kojarzy się z jazzem dla biznesmenów, rozpacza czarne wizje upadku gatunku ludzkiego zastępowanego przez obdarzone sztuczną inteligencją nowe gatunki stworzeń krzemowych. Nie jestem przekonany, czy tak się stanie, ani — jeśli tak — czy warto się tym przejmować. Dla mnie jak na razie ekspansja elementów tak rozumianej sztucznej inteligencji, czy raczej jej namiastek, przynosi raczej wsparcie w codziennych kłopotach niż zagrożenie. Coraz doskonalsze narzędzia komunikowania się ze światem, w jakie wyposażony jest choćby mój telefon, raczej ułatwiają życie, niż zagrażają mojej integralności czy tożsamości. Piszę to wszystko, ponieważ obiektem ocenianej rozprawy są elementy takiego właśnie świata. A że jeszcze niedoskonałe, to tym bardziej warte badania i refleksji.

Pan Maciej Kur stawia sobie dość proste, ale przecież równocześnie wymagające sporego wysiłku logistycznego zadanie: przeprowadza badanie skuteczności trzech

popularnych silników translacyjnych, diagnozując, analizując i kategoryzując najczęściej popełniane przez nie błędy. Badanie to, metodyka którego nie budzi zasadniczych wątpliwości, prowadzi do sformułowania zestawu rekomendacji zmierzających do usprawnienia działań translacyjnych na poziomie ostatecznej redakcji przekładu.

Doktorant z jednej strony przeprowadził eksperyment zmierzający do porównania komunikacyjnej skuteczności i ekonomicznej efektywności maszyn tłumaczących w zestawieniu z pracą kompetentnych tłumaczy, z drugiej zaś zbadał, jakie czynności wykonywane przez kompetentne osoby są niezbędne do tego, by doprowadzić do doskonałości przekłady wykonane przez tłumaczące silniki. Rezultaty tych badań poddał starannej obróbce statystycznej – bardzo poznawczo instruktywnej.

Praca p. Macieja Kura ma klarowną kompozycję. W pierwszym rozdziale autor opisuje historię perypetii związanych z powstaniem i przemianami tłumaczenia maszynowego i przeprowadza analizę ich efektywności – od dawnych metod bezpośrednich do najnowszych. Zajmuje to niemal połowę rozprawy i w zasadzie sprowadza się do referatu z literatury przedmiotu. Równocześnie świadczy jednak o głębokiej wiedzy doktoranta na temat ewolucji podejść do przekładu maszynowego. Można by tę część pracy zbagatelizować i uznać ją za trybut spleacony przez adepta badań nad metodami tego rodzaju tłumaczenia – dowód „odrobienia lekcji” ze swej dyscypliny. Widzę jednak w tych obszernych partiach dysertacji coś więcej – kompletny zestaw informacji o pewnej wąskiej i bardzo specjalistycznej, niełatwej do ogarnięcia dla humanisty dziedzinie wiedzy. Wydaje mi się, że omawiana partia rozprawy może znakomicie spełnić rolę kompendium dydaktycznego bardzo przydatnego jako wprowadzenie do wiedzy o przekładzie maszynowym. Wartość tego fragmentu rozprawy, podkreślając przy tym zasługę doktoranta, podnosi fakt, że w literaturze przedmiotu nie znajdziemy dotąd tak jasnego i równocześnie kompetentnego opisu ewolucji tej dziedziny wiedzy oraz praktyki translatorskiej i potyczek konstruktorów tłumaczącego oprogramowania z materią *sensu stricto* lingwistyczną. Przedstawienie

ewolucji sposobów myślenia o tłumaczeniu automatycznym jako sposobie algorytmizowania wiedzy o języku daje bowiem szansę na zrozumienie logiki przedsięwzięć tego rodzaju, a co za tym idzie na zbudowania metodyki badania ich skuteczności.

Zestawem wniosków, jakie wyciąga p. Maciej Kur z tego opisu, jest zawarty w rozdziale drugim projekt postępowania badawczego. Autor tłumaczy się tu z podjętych decyzji badawczych oraz z samej techniki przeprowadzonego eksperymentu. Opisuje krok po kroku sposób przeprowadzenia badania, odnotowuje wszystkie jego uwarunkowania, wyjaśnia przesłanki wyboru tekstów, doboru tłumaczy itp.

Nie można mieć zasadniczych zastrzeżeń do projektu zrealizowanego przez p. Kura ani do opisu przeprowadzonych przedsięwzięć. Oczywiście lepiej byłoby, gdyby badaniu poddana została większa liczba maszyn tłumaczących, gdyby korpus tekstów był obszerniejszy, gdyby zbadano skuteczność tłumaczenia i redagowania tekstów stanowiących produkt przekładu maszynowego przez większą liczbę tłumaczy. Zawsze w takich przypadkach rozmiar badanego korpusu daje szansę na większą statystyczną dokładność. Należy jednak rozumieć ograniczenia, jakim poddawany był autor rozprawy — limitował go czas pracy nad doktoratem, zasoby finansowe, którymi mógł dysponować, dostępność środków technicznych itp.

Bardzo wysoko oceniam trud doktoranta. Z jednej strony zgromadził bowiem rozległą wiedzę o tłumaczeniu maszynowym, uporządkował ją historycznie i logicznie, pisząc tekst, którego przydatność informacyjną i dydaktyczną trudno przecenić. Z drugiej strony przygotował eksperyment praktyczny, który pozwolił zebrać poważną wiedzę o skuteczności trzech silników tłumaczących w porównaniu z pracą profesjonalnych tłumaczy. Z trzeciej natomiast, dzięki przygotowanej przez siebie metodyce przeanalizował postępowanie tłumaczy pracujących w roli redaktorów tekstów stanowiących rezultat przekładu maszynowego. Uzyskał w ten sposób także wiedzę o ekonomicznej skuteczności tłumaczenia maszynowego, którego zastosowanie prowadzi do jednoznacznych korzyści ekonomicznych. Wszystko to stanowi rezultat świadomie wypracowanej metodyki badawczej, której zastosowanie do badania większej liczby silników tłumaczących oraz znacznie liczniejszego korpusu

tekstów może pomóc w udoskonaleniu sposobu ich programowania. Zestaw i typologia błędów popełnianych przez te maszyny stanowi bowiem bezpośrednią przesłankę do większego zniuansowania oprogramowania, czego rezultatem może się stać zwiększenie ich skuteczności zarówno z perspektywy poprawności przekładu, jak i ekonomicznej efektywności. Ów pragmatyczny wymiar pracy p. Macieja Kura jest wartością samą w sobie.

Wnioski, jakie z ocenianej rozprawy mogliby wynieść konstruktorzy maszyn tłumaczących, to jedno. Ważne jest natomiast jeszcze to, że autor w finale swego studium zestawia dziewiętnaście rekomendacji, których zrealizowanie przez osoby redagujące rezultaty pracy tłumaczących silników ma doprowadzić do wyeliminowania popełnianych przez te maszyny błędów i dać w rezultacie tekst spełniający wszystkie wymogi stawiane przed profesjonalnym tłumaczeniem. Zawodowemu tłumaczowi czy reaktorowi — szczególnie takiemu, który ma duże doświadczenie zawodowe — zestaw tych rekomendacji może się wydać nadto oczywisty. Spotykamy się bowiem na co dzień ze znaczną liczbą tekstów będących rezultatem tłumaczenia, które są dalekie od doskonałości i wymagają znacznych korekt poprawnościowych, nie mówiąc już konieczności weryfikacji merytorycznej — wielu tłumaczom zdarza się bowiem, że nie rozumieją tekstu wystarczająco dokładnie, a jeszcze liczniejszym zarzucić można potknięcia językowe czy stylistyczne. Doświadczony redaktor łatwo zdiagnozuje te błędy bez potrzeby korzystania z zestawu rekomendacji przygotowanych przez autora rozprawy. Wydaje się jednak, że jego praca ma pewien praktyczny sens. Owe dziewiętnaście rekomendacji można bowiem potraktować jako zestaw wytycznych do kształcenia osób, które będą się profesjonalnie zajmować redagowaniem tłumaczeń; mogą one stanowić coś w rodzaju założeń do programu nauczania wyspecjalizowanej grupy zawodowej redaktorów tłumaczenia maszynowego.

Pora na podsumowanie: uważam rozprawę *Możliwość implementacji systemów przekładu maszynowego oferowanych przez DeepL, Google i Microsoft w procesie tłumaczenia w parze językowej ENG → PL* napisaną przez p. mgr. Macieja Kura pod kierunkiem

p. prof. Olgi Kubińskiej za dokonanie ważne i poważne, stawiające aktualne problemy, w znacznym stopniu je rozstrzygające i projektujące zestaw zachowań badawczych, które dają szansę na stworzenie przesłanek do udoskonalenia silników tłumaczących w języka angielskiego na polski. Wysoka świadomość teoretyczna autora zmanifestowana w tej rozprawie, klarowność przeprowadzonego eksperymentu oraz praktyczne wnioski, do których doprowadziło przeprowadzone badanie, warte są opublikowania w postaci monografii. Spełniają także w mojej opinii wszelkie warunki stawiane przez przepisy prawa oraz obyczaje środowiska naukowego przed rozprawami doktorskimi. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie p. mgr. Macieja Kura do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Sosnowiec, 23 kwietnia 2019 roku

